

его художественно-эстетическое развитие. Изучение морфологии декоративно-прикладного искусства позволяет по-новому увидеть обычные вещи, окружающие человека, понять их красоту и значение этнокультурной среды для будущих инноваций в образовании.

Ключевые слова: декоративно-прикладное искусство, учитель технологий, кружковая работа.

The article deals with the preparation of teachers of technology for art and aesthetic education of student youth. An introduction to the technology of the future teachers of arts and crafts provides his artistic and aesthetic development. Morphological study of arts and crafts can see anew the ordinary things that surround a person, to understand their beauty and importance of ethnic and cultural environment for the future of innovation in education.

Key words: arts and crafts, teacher technology, group work.

Борисова С.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологій виробів легкої промисловості та дизайну ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» ДВНЗ (м. Краматорськ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко

УДК 378.036:7

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ВАГОМИЙ КОМПОНЕНТ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ТІ ЇЇ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ОБРАЗУ

І.Г. Будаєва

У статті подається матеріал щодо розвитку культури мовлення особистості та необхідності дотримання норм мовленнєвої культури у спілкуванні. Автор звертається до тлумачення термінів «культура», «культура мови», «культура мовлення». Досліджується взаємозв'язок високого рівня культури мовлення з розвитком духовності особистості.

Ключові слова: мова, культура мовлення, духовна культура.

Культура мовлення як складова загальної культури особистості є одним із найважливіших показників цивілізованості суспільства. Процес опанування мови та її культури пов'язаний зі здобуттям навичок правильно розмовляти й писати, точно висловлювати свою думку, активно використовувати мовні знання, грамотно застосовувати їх. Досконале володіння мовою стає важливим компонентом загальної культури особистості, сприяє грамотній підготовці фахівців у різних сферах, оскільки саме творче використання засобів мовлення повною мірою виявляє професійні обдарування особистості, сприяє її самотворенню та самовираженню.

Сьогодні, коли українська мова відіграє виняткову роль у житті суспільства, у розвитку науки, культури й освіти, проблеми підвищення рівня культури мовлення як важливого чинника формування цілісної культурно-національної ідентичності, ролі державних інститутів, що беруть участь в управлінні процесом становлення і подальшого розвитку державної української мови, та її співіснування з мовами національних меншин обговорюються на круглих столах, семінарах, конференціях[4, с. 14].

Питання мовної культури завжди було предметом дослідження у першу чергу мовознавців (В.В. Виноградова, І.І. Огієнка, О.О. Потебні), які розглядали мову в системному аспекті. Тільки в останні роки фахівці в галузі мовознавства Н.Д. Бабич, В.М. Князєв, М.І. Мельник, Н.Р. Нижник, І.М. Плотницька, П.О. Редін, Т.П. Рукас, С.П. Шумовицька виділили культуру мовлення як складову культури особистості, указали на необхідність визначення оптимальної мовленнєвої поведінки в певній ситуації та звернули увагу на важливість культури мовлення у професійно-кваліфікаційній характеристиці фахівців будь-якого профілю. В.М. Русанівський, Н.Б. Крилова, А.П. Коваль присвятили свої роботи культурі ділового спілкування. Вони доводять, що досконале володіння культурою мовлення гарантує спеціалістові будь-якого фаху відчутний успіх у професійно-ділових відносинах. Питання формування особистості, і зокрема україномовної, досліджували Л.М. Паламар, Л.І. Мацько, М.І. Пентилюк, О.М. Семенов. Мовознавці Ф.І. Буслаєв, О.О. Потебня, А.О. Білецький розглядали мову як відображення культури особистості.

Аналізуючи сучасну теорію і практику мовленнєвої підготовки фахівців у різних сферах сучасного життя, можна стверджувати, що ще

недостатньо вивчено та розроблено теоретичні засади формування мовленнєвої компетентності особистості. Існує нагальна потреба опрацювання і поширення результатів відповідних досліджень і досвіду з цього напрямку в просвітницькій діяльності. Закономірно, що в цій ситуації необхідним є пошук нових рішень у царині мовленнєвої культури особистості, вдосконалення механізмів, які регулюють якість її мовленнєвої діяльності [1, с. 124].

Виходячи з актуальності проблеми мовленнєвої компетентності особистості, метою статті є дослідження співвідношення змісту понять: культура – культура мови – культура мовлення з національно свідомою мовною особистістю, яка безпосередньо впливає на освіченість та мовну здатність особистості.

Мета визначила постановку таких завдань:

- 1) визначити взаємозв'язок понять «культура мови» та «духовна культура»;
- 2) дослідити вплив культурного мовлення на формування духовності.

Під терміном «культура мови» розуміють відповідність її не тільки сучасним літературним нормам, а й іншим якостям, що свідчать про її комунікативну досконалість: точність, логічність, чистота, виразність, багатство, доцільність тощо[3, с. 37].

Не можна говорити про культуру мови й мовлення, не торкнувшись питання культури взагалі. Культура є історично визначеним рівнем розвитку суспільства й людини, що виявляється в типах та формах організації життя й діяльності людей, а також у тих матеріальних і духовних цінностях, які створюють люди. Це соціально-прогресивна творча діяльність людства в усіх сферах буття й свідомості. Культура характеризує матеріальний та духовний рівень розвитку певних історичних епох, суспільно-економічних формацій, певних суспільств, народностей, націй, а також специфічних сфер діяльності або життя[2, с. 167].

Культура є специфічною характеристикою суспільства і визначає рівень історичного розвитку людства, який зумовлює ставлення людини до природи й суспільства. Тобто вона є відбиттям специфічно людської єдності з природою та суспільством, характеристикою розвитку сил і здібностей особистості. Культура містить у собі не тільки предметні результати діяльності людей, але й суб'єктивні людські сили й здатності, що реалізуються в процесі діяльності, а саме: знання та вміння,

професійні навички, рівень інтелектуального, естетичного, морального та духовного розвитку особистості. Слід підкреслити, що саме духовна культура охоплює сферу свідомості, духовного виробництва: пізнання, мораль, виховання та просвітництво, включаючи право, філософію, етику, естетику, науку, мистецтво, літературу, міфологію, релігію.

Категорія «культура мовлення» тісно пов'язана із закономірностями й особливостями розвитку та функціонування мови, а також із різноманітною мовленнєвою діяльністю. Мовна система надає можливості знаходити нову мовленнєву форму для вираження певного змісту в кожній реальній ситуації мовленнєвого спілкування. Культура мовлення виробляє навички регулювання добору й використання мовних засобів у процесі мовленнєвого спілкування, допомагає сформувати свідоме ставлення до їхнього використання у мовленнєвій практиці.

Мовлення завжди є індивідуальним, оскільки кожна людина використовує і застосовує мовні засоби по-своєму, в той час як мова є спільною для всіх, хто нею послуговується. Мовленнєва діяльність репрезентується у спілкуванні. Мовлення є ознакою культурного рівня особистості і всього суспільства взагалі. Адже в мовленнєвих, мовних формах відбивалися грані культури людини. Мовні конструкції, що склалися протягом віків, формують думку та впорядковують її. Те, що становить внутрішній світ людини, частково або повністю реалізується у мовленні: це інтелект, світ емоцій, інтуїція та уявлення, світ аксіологічних орієнтацій, моралі, самоаналізу, самооцінки, віра та духовність— усе це багатство й різноманітність пов'язані із зовнішнім та внутрішнім мовленням, його культурою[5, с. 64].

Оскільки в останні роки зростає інтенсивність ораторської комунікації, слід зауважити на необхідності подальшого розвитку риторичної культури особистості з ефективним мисленням, якісним мовленням, оптимальним спілкуванням [5, с. 17]. Адже від якісного або неякісного мовлення залежить врешті-решт доля окремих людей і суспільства в цілому. Опанування знань стилістичних багатств української мови, використання слова як знаряддя праці, носія інформації, професійної вербальної зброї та засобу духовного впливу сприяє піднесенню культури й духовності нації взагалі [4, с. 10].

Література

1. Абрамович С.Д. Мовленнєва комунікація : підручник / С.Д. Абрамович, М.Ю. Чікарькова. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 252 с.
2. Буланова-Топоркова М.В. Педагогика и психология высшей школы : учебное пособие / М.В. Буланова-Топоркова, А.В. Духавнева, Л.Д. Столяренко, С.И. Самыгин, Г.В. Сучков, В. Е. Столяренко. – Ростов н/Д : Феникс, 2002. – 544 с.
3. Львов М.Р. Риторика. Культура речи : [учеб. пособие для студентов гуманитарных факультетов вузов] / М. Р. Львов. - М. : ИЦ Академия, 2003. - 272 с.
4. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови : навч. посіб. / Г. С. Онуфрієнко. - К. : Центр навчальної літератури, 2006. - 312 с.
5. Сагач Г.М. Риторика : навч. посіб. для студентів серед. і вищ. навч. закладів / Г. М. Сагач ; [вид. 2-ге, перероб. і доп.]. - К. : ВД «Ін Юре», 2000. - 568 с.

В статтє приводится материал по развитию культуры речи личности и необходимости соблюдения норм речевой культуры в общении. Автор обращается к толкованию терминов «культура», «культура речи», «культура речи». Исследуется взаимосвязь высокого уровня культуры речи и развитиме духовности личности.

Ключевые слова: язык, культура речи, духовная культура.

The article contains material on the development of speech culture, necessity of accordance with the standards of speech culture in communication. The author turns to the interpretation of the terms «culture», «the culture of speech», «the spiritual culture». Explores the correlation of a high level of culture and spiritual development of the personality.

Key words: speech, culture of speech, spiritual speech.

Будаєва І.Г. – вчитель КУЛСОШ І-ІІІ ст. №48 (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор, Г.П. Шевченко